

وجه به مفاهیم اعداد در طراحی و به ویژه معانی اعداد در ملل و اعتقادات مختلف از اهمیت به سزایی برخوردار است و عدم توجه به آن ممکن است باعث المقای پیام ها و معانی نادرست در ذهن مخاطبان باشد. در بیشتر سنت ها و فرهنگ ها اعداد و اشکال از تقدس و گاهی شومی و همچنین کارکردهای خاصی برخوردار بوده اند که تا امروز هم از اهمیت آن ها کاسته نشده است.

فیثاغورث و یارانش اعتقاد داشتند که همه نمدهای جهان، چه زمینی و چه آسمانی بازتابی از اعداد هستند. از نظر افلاطون اعداد مظهر هماهنگی عالم هستند و از نظر ارسطو، عدد منشأ و جوهر همه چیز است. در فلسفه یونانی اعداد فرد مذکر و اعداد زوج مؤنثند و این یعنی اینکه اعداد جنسیت دارند. یا به عبارتی آن ها را دارای شعور فرض می کردند. از زبان فیلولائوس که از شاگردان بزرگ فیثاغورث بوده، بیان شده است: «هر چیز که بتوان آن را شناخت، عدد دارد، زیرا ممکن نیست که بتوان بدون عدد چیزی را درک کرد یا شناخت.»

بحث دیگر درباره عدد، اعتقاد به مبارکی یا نحس بودن آن هاست. تقدس و ارزش اعتقادی اعداد در نزد ملل مختلف یا در زمان های مختلف، متفاوت بوده است. مثلاً مسیحیان عدد چهار و هفت را مقدس می شمرده اند. بابلی ها و ایرانی ها، شصت و مضارب شصت را ترجیح می داده اند. در این مقاله سعی شده است که اعداد و اشکال از لحاظ اسطوره ای و پیشینه ای بررسی شوند.

■ صفر:

کلمه عربی صفر به معنی «خالی بودن و بی محتوایی» در یک سیر موازی، واژه صفر در قرن سیزدهم در زبان لاتین به صورت Zefrum و در قرن پانزدهم در زبان ایتالیایی به صورت Zerro /Zefiro و بالآخره به صورت Zero درآمد.

صفر در اندیشه های مختلف: صفر یعنی عدم هستی، فقدان هر نوع کیفیّت یا کمیّت. در آئین تائو نماد خلأ و لاوجود است. در آیین بودا هم مظهر خلأ و نیستی است.

صفر در اسلام، مظهر ذات الهی است. صفر قبل از عدد یک می آید و زمانی که داستان اعداد با یک آغاز می شود، صفر قبل از یک، نمایان گر خلأ، لاوجود و بیان گر هیچ است. وقتی به مبحث شمارش

اعداد اشاره می کنیم، متوجه می شویم که صفر آخرین عددی است که در سیستم شمارشی اعداد کشف و وارد شد ولی ابتدای همه آنها قرار می گیرد. صفر تنها عددی است که با هر عدد که جمع شود، نتیجه همان عدد خواهد بود.

برای شناخت بهتر صفر باید به شکل آن اشاره کرد که تقریباً در تمام دنیا یک جور شناخته می شود. یک دایره کوچک:

عدد صفر به صورت دایره ای تهی و توخالی هم نمایانده نیستی است و هم تمامیت زندگی که دایره مظهر آن است و به همین دلیل در نماد دایره نیز شریک است.

دایره در وهله اول نقطه ای است گسترش یافته. نماد کمال و یک پارچگی و خلاقیت. بدون آغاز و انجام است. در دایره تمام شعاع ها به نحوی هماهنگ کنار یکدیگر در مرکز جمع می شوند و فاصله همه نقاط روی دایره از مرکز به یک اندازه است. (مقایسه کنید با افراد بشر و خدا)

دایره نماد خدا هم هست، در متنی کهن آمده که خداوند همچون دایره ای است که مرکزیش همه جا و محیطش هیچ جا نیست. دایره ساده ترین منحنی و در واقع کثیرالاضاعی است که دارای بی نهایت ضلع می باشد (آمیختگی سادگی و بی انتهای). دایره مقدس است زیرا نه بالایی دارد و نه پایینی و گردی دایره طبیعی ترین شکل محسوب می شود.

■ یک:

وقتی می گوئیم یک، موضوعاتی برایشان تداعی می شود؛ شروع، منحصر به فرد، وحدت و... یک اولین است و بهترین و تمام و کمال. واحد بودن را به یادمان می اندازد و در پی آن خدا را. یک از تمام اعداد مجزاست و منبع تمام آنها نیز هست و از این لحاظ می تواند نماد خدا باشد. از طرفی وقتی به شکل عدد یک دقت می کنیم، تعاریف عدد یک و آنچه را که تداعی می کند بهتر متوجه می شویم. از آنجا که خدا را تداعی می کند به سمت بالما کشیده شده است. تا جایی که این کشیدگی به سمت بالما حتی در لفظ خدا هم دیده می شود. الله، خدا، برهما، شیوا، کریشنا، God و... یک جور کشیدگی حرف «آ» را دارند که در برخی از زبان ها شبیه به همان عدد «۱» هم هست.

■ دو:

اولین چیزی که عدد «دو» بعد از «یک» برایمان تداعی می کند، ثنویت و دوگانگی است. عدد دو مظهر توازن، سکون، انعکاس، قطب های متضاد و ذات دوگانه انسان است. همان گونه که یک مظهر نقطه است، دو نمایان گر طول محسوب می شود. دوتایی عدد نخستی است که از وحدت دوری می جوید، به همین دلیل نماد گناه ناشی از انحراف خیر اولیه به شمار می رود. جالب است بدانیم که اعداد فیثاغورسی از «دو» شروع می شود نه از یک، و این نظام دوگانگی «بر مبنای دو» پایه ریاضیات جدید را تشکیل می داد. از طرفی از کهن ترین و مرموزترین و پیچیده ترین نمادهای جهان، تصویر دو مار به هم پیچیده دور چوبی قائم است که هم باستانی است و هم جهانی.

■ سه:

«سه» نخستین عدد در برگزیده واژه «همه» است و ثالوث (Triad) یعنی عدد کل، زیرا شامل آغاز و میان و پایان است. سه تداعی کننده: انسان (بدن، جان، روح)، چرخه حیات (تولد، زندگی، مرگ)، سیکل کامل (آغاز، میان، پایان) و (گذشته، حال، آینده) است. سه عددی است که وقتی با عدد بعدی یعنی «چهار» جمع می شود عدد مقدس هفت و وقتی با آن ضرب می شود عدد دوازده را به وجود می آورد. «سه» به معنی تحقق امور هم هست؛ تا سه نشه بازی نشه، یا اینکه سه هورا می کشیم. سه عدد نیک روزی است؛ همه چیزهای خوب سه تا هستند.

■ چهار:

چهار یعنی کلیّت، تمامیّت، زمین، نظم، عقل، اندازه و عدل.

چهار نشان دهنده چهار جهت اصلی، چهارفصل سال، اضلاع مربع، بازوان صلیب، رودخانه های بهشت، چهار عنصر و... است. چهار در عهد قدیم، عددی نمادین است. مثل چهار رودخانه بهشت که صلیبی شکل هستند، چهار بخش زمین و غیره. چهار یکی از کامل ترین ارقام است. رقم هوش است. در اعتقادات گذشته جهان از چهار عنصر اصلی (آب، باد، آتش، خاک) تشکیل شده بود و اساس شیمی آلی بر چهار عنصر کربن، اکسیژن، هیدروژن و نیتروژن قرار دارد. فیثاغورسی ها عدد چهار و ده را اعداد الهی می دانستند و از جمع چهار عدد اول عدد ده به دست می آمد. چهارضلعی (مربع) در طراحی نماد استحکام و پایداری است.

■ پنج:

عدد انسان است زیرا به صورت پنج ضلعی است که سر و بازوان و پاها را نشان می دهد. در حقیقت

عالم کبیر بشری را تداعی می کند. پنج ضلعی یعنی بی کرانگی وجود و نمادهای قدرت و کمال دایره را نیز شامل می شود. عدد پنج در اسلام به عنوان نمازهای پنج گانه، پنج ستون دین، پنج تن آل عبا و... دیده می شود و معنای مقدسی دارد. در فرهنگ چینی می توان به پنج عنصر، پنج کوه مقدس و... اشاره نمود. در اعتقادات یونانی، پنج، نماد عشق و ازدواج است.

■ شش:

در اعتقادات اسلامی، سومری و عبری، جهان در شش مرحله آفریده شده است. در کتاب مکاشفات یوحنا، در مهر ششم دآوری نهایی بشر آغاز می شود و ۶ جزء خلقت و ۶ طبقه از مردم شریر تحت تأثیر آن قرار می گیرند. عدد ۶ در برابر ۷ نشان دهنده ناتوانی و شکست است و عدد ۶۶۶ در مسیحیت نشان دهنده ضعف شیطان در برابر خدا و شکست روی شکست نسبت به عدد ۷۷۷ است. عدد ۶۶۶ در اعتقادات شیطان پرستان عدد وحش (چهارپا) نام دارد و از جمله نمادهایی است که برای به سخره گرفتن اعتقادات مسیحیت نسبت به خدا و شیطان بر آن تأکید می کنند.

در فرهنگ چینی اعتقاد بر این است که جهان از شش سو گسترده شده است و شش نشان دهنده پدیده های طبیعی است (چهار جهت اصلی + بالا و پایین). حضرت داوود بر روی سپر خود ستاره شش پر ترسیم کرده بود و نکین خاتم سلیمان نیز شش گوش بوده است. از این رو در اعتقادات یهودی، ستاره شش پر برحانیت و پیروزی دلالت می کند. تأکید صهیونیسم بر نماد ستاره شش پر و استفاده از آن در پرچم اسرائیل، معنای مثبت این عدد را در ذهن مسلمانان به معنایی منفی تبدیل کرده است.

■ هفت:

هفت یعنی کمال، امنیت، ایمنی، آرامش، اتحاد مجدد. هفت عدد مادر کبیر است. به اعتقاد فیلن، هفتمین قوه هر عددی هم مربع است و هم مکعب و از این رو اهمیت به سزایی دارد. هر یک از شاخه های درخت حیات هفت برگ دارد. در اندیشه های اسلامی، نخستین عدد کامل هفت است و هفت بار طواف کعبه و هفت بار سعی صفا و مروه، مظهر هفت نشانه خداست. در اندیشه های بودایی، عدد صعود و عروج با بالا و دستیابی به مرکز است. در ستاره شناسی هم، هفت ستاره خوشه پروین و دب اکبر را داریم که در تمام طول سال در آسمان پایدار هستند. ازدهای هفت سر، آسمان های هفت گانه، عجایب هفت گانه، هفت فلز کیمیاگری و... نشان دهنده پیوند عدد ۷ بین عالم ماده و معنا از نگاه انسان است.

■ هشت:

هشت عددی است که از هفت آسمان عبور کرده است و از این رو عدد بهشت بازیافته است. در اندیشه های مسیحی، مفهوم تولد دوباره است و حوض غسل تعمید به شکل هشت ضلعی است. روز هشتم پس از هفت روز توبه، روز نعمت و شادی است. هشت، مرز تبدیل وحدت به کثرت (مربع به دایره) است و در معماری اسلامی مورد توجه است. فرشتگان نگهبان عرش خدا هشت فرشته اند.

■ نه:

نُه عدد محیط است. از این رو برای محیط درونی به ۹۰ و ۳۶۰ درجه تقسیم می شود. در نخستین دوره ای که بشر شروع به شمارش کرد، عدد نه مرحله تازه ای پس از هشت محسوب می شد. ۹، رقم نزول قدرت آسمانی به جهان است در فرهنگ چینی (۳×۳) خوش یمن ترین اعدادند.

{cbavatar}aref{/cbavatar}